

NIEPRZEJRZYŃSTOŚĆ, RYTUALIZACJA, NIEPOKÓJ: POZNAWCZE PODSTAWY RYTUAŁU POPULARNONAUKOWE STRESZCZENIE PROJEKTU

Rytuły są wszędzie – począwszy od sposobu, w jaki ludzie kąpią swoje dzieci, poprzez śpiewanie piosenek rozgrzewających drużynę sportową do walki, aż na prawosławnych parogodzinnych mszach wielkanocnych z udziałem sporej liczby księży, diakonów i ministrantów skończywszy. Wielość rytuałów świadczy o niesamowitym bogactwie kulturowej różnorodności. Niemniej, wszystkie one są odprawiane przez ludzi, których mózgi i umysły są – co do zasady – bardzo podobne. Nie dziwi więc, że rytuały na całym świecie mają cechy wspólne, takie jak postępowanie według określonego scenariusza, czy wykonywanie czynności, które nie służą uzyskaniu żadnych konkretnych efektów.

Projekt ma za zadanie zbliżyć nas do odpowiedzi na pytanie, co w ludzkim umyśle sprawia, że rytuały są tak powszechne. Przedmiotem badań jest, jak to się dzieje, że ludzie spontanicznie zaczynają się zachowywać w sposób zrytualizowany. By eksperymenty były bardziej przystępne i interesujące dla uczestników, wykorzystano w nich specjalnie zaprojektowaną grę, w której nigdy nie wiadomo, w jaki dokładnie sposób można zdobyć punkty. Poprzez subtelne zmiany warunków gry i obowiązujących w niej zasad, staramy się odnaleźć okoliczności, w których ludzie – nawet nie zdając sobie z tego sprawy – złączą się zachowywać w sposób charakterystyczny dla rytuałów.

Takie badania pozwolą nam zrozumieć pewne podstawowe kwestie związane z naturą rytuałów. Będziemy w stanie określić, w jakim stopniu rytuały są efektem ubocznym naszych starań, by odnaleźć się w słabo poznanym otoczeniu. Można będzie także ustalić znaczenie lęku w zachowaniach rytualnych, uznawanego obecnie za czynnik sprawiający, że ludzie z większym prawdopodobieństwem zaczynają zachowywać się w sposób zrytualizowany. Dzięki temu, że uczestnicy będą obserwować grę innych, zanim zagrają sami, przyjrzymy się, jak kształtują się rytualne tradycje. Wreszcie, badania pomogą nam też lepiej zrozumieć relację między wierzeniami i praktykami religijnymi.

Wszystkie te projektowane działania pozwolą na ujęcie rytuału w sposób umożliwiający powiązanie przeróżnych rytuałów odprawianych przez ludzi z kontekstem religii, magii i przesądów. Takie ujęcie nie neguje bogactwa różnorodności wymienionych praktyk. Przeciwnie – dzięki lepszemu wyjaśnieniu ich punktów wspólnych, łatwiej nam będzie zrozumieć, co decyduje o odmienności tych zjawisk.